

УДК 343.11: [343.225:343.268]

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.79>

## ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЗА УЧАСТЮ ОСІБ, ЯКІ СТРАЖДАЮТЬ НА ПСИХІЧНІ РОЗЛАДИ

Тищенко О.І.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального процесу

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1551-1367>

**Тищенко О.І. Особливості судового рішення у кримінальному провадженні за участю осіб, які страждають на психічні розлади.**

У статті на підставі аналізу положень кримінального та кримінально-процесуального закону та релевантної судової практики розкрито особливості судового рішення, в якому до обмежено осудних осіб застосовуються примусові заходи медичного характеру. До таких особливостей віднесено: ухвалення судового рішення щодо обмежено осудних обвинувачених у формі вироку; нормативне обмеження варіативності примусових заходів медичного характеру лише наданням амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку; неузгодженість строків призначеного покарання та застосування примусових заходів медичного характеру. Останнє обумовлює логічність питання щодо необхідності одночасного застосування двох різних за своєю природою заходів кримінально-правового характеру. Зауважено на спорідненості процедури застосування примусових заходів медичного характеру до обмежено осудних осіб із кримінальним провадженням щодо застосування примусових заходів медичного характеру (глава 39 КПК).

У контексті розглянутої проблематики досліджено питання щодо можливості укладення і затвердження угоди у кримінальному провадженні за участю осіб, які страждають на психічні розлади. Проаналізовано з точки зору аргументації як судові рішення, якими така угода була затверджена, так і вироки суду, якими у затвердженні угоди було відмовлено. В розрізі трьох ключових аспектів (предмет кримінального процесуального консенсусу; добровільність як один з проявів кримінальної процесуальної дієздатності; перспективи виконання умов укладеної угоди) висловлено позицію щодо доцільності закріплення на законодавчому рівні неможливості укладення та затвердження угоди за участю підозрюваного, обвинуваченого, який є обмежено осудним. Запропоновано поширити аналогічний підхід на потерпілого, який страждає на психічні розлади, і визначити неможливим укладення угоди про припинення за його участю.

**Ключові слова:** вирок, обмежено осудні, примусові заходи медичного характеру, судові рішення, угоди у кримінальному провадженні.

**Tyshchenko O.I. Peculiarities of a court decision in criminal proceedings involving persons suffering from mental disorders.**

The article, based on the analysis of the provisions of criminal and criminal procedural law and relevant judicial practice, reveals the peculiarities of the court decision in which compulsory medical measures are applied to persons with limited criminal convictions. Such peculiarities include: the adoption of a court decision regarding defendants with limited convictions in the form of a sentence; the regulatory limitation of the variability of compulsory medical measures only by the provision of outpatient psychiatric care on a compulsory basis; inconsistency in the terms of the prescribed punishment and the use of compulsory medical measures. The latter determines the logic of the question regarding the need for the simultaneous application of two criminal-legal measures of a different nature. It is noted that the procedure for applying compulsory medical measures to persons with a limited criminal record is related to criminal proceedings regarding the application of compulsory medical measures (Chapter 39 of the CPC).

In the context of the problems considered, the issue of the possibility of concluding and approving an agreement in criminal proceedings involving persons suffering from mental disorders is investigated. Both court decisions that approved such an agreement and court verdicts that refused to approve the agreement are analyzed from the point of view of argumentation. In terms of three key aspects (the subject of criminal procedural consensus; voluntariness as one of the manifestations of criminal procedural capacity; prospects for fulfilling the terms of the concluded agreement), the position is expressed regarding the expediency of enshrining at the legislative level the impossibility of concluding and approving an agreement with the participation of a suspect, an accused person who has a limited criminal record. It is proposed to extend a similar

approach to the victim suffering from mental disorders and to determine that it is impossible to conclude a reconciliation agreement with their participation.

**Key words:** sentence, limited sentencing, compulsory medical measures, court decision, agreements in criminal proceedings.

**Постановка проблеми.** Складно уявити повноцінну реалізацію права особи на справедливий суд без винесення законного, обґрунтованого і вмотивованого судового рішення. Усталеним у практиці Європейського суду з прав людини є уявлення про те, що гарантії § 1 ст. 6 Конвенції застосовуються протягом усього провадження, метою якого є встановлення обґрунтованості «кримінального обвинувачення», включно зі стадією проголошення вироку (Case of Phillips v. the United Kingdom, § 39) [1, с. 16]. Специфічність судового провадження за участю осіб, які страждають на психічні розлади, не оминула і процесуального втілення його результатів у підсумковому документі – судовому рішенні. З огляду на значимість судового рішення в контексті реалізації права на доступ до правосуддя доцільно розглянути окремі проблеми, що виникають під час винесення рішення за результатами розгляду кримінального провадження за участю осіб, які страждають на психічні розлади.

**Стан опрацювання.** Проблематика, пов'язана з ухваленням судових рішень у кримінальних провадженнях за участю осіб, які страждають на психічні розлади, була досліджена такими вченими, як: О.С. Артеменко [2, с. 158–161], В.В. Печко [3, с. 142–163], А.В. Лапкін [4, с. 920–922], Н.М. Сенченко [5, с. 168–176] та ін. Незважаючи на значний обсяг питань, які були розглянуті дослідниками, окремі з них зберігають свою актуальність, тому викликають науковий інтерес.

**Мета статті.** На підставі аналізу законодавчих норм та матеріалів узагальнення судової практики автор ставив за мету дослідити окремі особливості судового рішення, в якому до обмежено осудних обвинувачених застосовуються примусові заходи медичного характеру (далі – ПЗМХ).

**Виклад основного матеріалу.** Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) передбачено, що рішення щодо застосування до особи ПЗМХ постановляється у формі ухвали (п. 2 ч. 1 ст. 392, ч. 1 ст. 424, ст. 513 КПК). Втім наведене правило не є абсолютним. Як слушно вказує В.В. Печко, «рішення про застосування ПЗМХ може відобразитись у вирокі, якщо буде встановлено, що особа під час вчинення кримінального правопорушення, через наявний у неї психічний розлад не була здатна повною мірою усвідомлювати свої дії або бездіяльність та (або) керувати ними (ст. 20 КК України)» [3, с. 142]. Слід зазначити, що закріплене у ч. 2 ст. 20 Кримі-

нального кодексу України (далі – КК) врахування стану обмеженої осудності при призначенні покарання у судовій практиці набуває наступного вигляду. За результатами розгляду обвинувачення суд ухвалює вирок, в якому разом з призначенням покарання, наприклад, у виді громадських робіт [6], арешту [7] чи позбавлення волі [8], застосовуються ПЗМХ у вигляді амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку в закладах охорони здоров'я, які надають психіатричну допомогу за місцем відбування покарання [8] або проживання (у разі звільнення від відбування покарання) засудженого [9]. Загалом слід відмітити певну незвичність термінологічної конструкції «примусові заходи медичного характеру, призначені вироком суду», втім її нормативне підґрунтя складають процесуальні норми, які зобов'язують суд саме у вирокі вирішити питання про наявність підстав для застосування ПЗМХ до обвинуваченого, який вчинив кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності (п. 9 ч. 1 ст. 368, п. 2 ч. 4 ст. 374 КПК). Показово, що законодавець прямо передбачив можливість призначення ПЗМХ шляхом винесення вироку і в спеціальній нормі – ч. 2 ст. 504 КПК, проте така опція стає доступною згідно правил ч. 4 ст. 368 КПК лише за наявності акта судово-психіатричної експертизи та висновку лікувальної установи. Останнє положення, спрямоване на формування доказової основи прийнятого рішення, споріднює процедуру застосування ПЗМХ до обмежено осудних осіб із провадженням, врегульованим положеннями гл. 39 КПК, залишаючи невирішеним питання про дієвість у такому судовому розгляді процесуальних гарантій (зокрема, у вигляді залучення захисника, законного представника, обов'язкової участі особи, щодо якої здійснюється провадження та ін.). Спираючись на чинну редакцію кримінального процесуального закону, можна стверджувати про відсутність підстав для поширення відповідних компенсаторних механізмів на обвинувачених, щодо яких існують підстави для визнання їх обмежено осудними.

У наведеному контексті зауважимо, що законодавець обмежив варіативність видів ПЗМХ, які можуть бути застосовані до обмежено осудних осіб, лише наданням амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку (ч. 2 ст. 94 КК, п. 9 ч. 1 ст. 368 КПК). Такий підхід визнавався орієнтиром у судовій практиці: «надання в примусовому порядку амбулаторної психіатричної допомоги застосовується щодо осіб, які мають психічні розлади, наявність яких саме і є критерієм обмеженої осудності (ч. 1 ст. 20, ч. 2 ст. 94 КК), судам слід враховувати, що до осіб, визнаних обмежено осудними, у разі потреби може застосовуватися лише цей вид примусових заходів медичного характеру» [10, п. 7]. Натомість у законодавстві відсутні будь-які обмеження щодо ви-

дів покарань, одночасно з якими застосовується амбулаторне лікування, про що свідчить судова практика: «...допомога може надаватися таким особам незалежно від виду призначеного їм покарання: якщо воно пов'язане з позбавленням волі, то здійснення зазначеного примусового заходу медичного характеру покладається на медичну службу кримінально-виконавчих установ, а якщо не пов'язане, - на психіатричні заклади органів охорони здоров'я за місцем проживання засуджених» [11]. Отже, у разі встановлення обмеженої осудності обвинуваченого під час вчинення кримінального правопорушення суд ухвалює вирок, яким призначає покарання за загальними правилами (без певних обмежень), та за наявності підстав вирішує питання про застосування до особи ПЗМХ у вигляді надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку.

У нормативно встановленому алгоритмі щодо обмежено осудних яскраво простежується кримінально-правовий характер ПЗМХ: «у цьому випадку вони виступають як кримінально-правова форма реалізації кримінальної відповідальності» [12, с. 119]. Водночас зазначимо, що у науці висловлюються і критичні зауваження стосовно нормативно закріплених наслідків встановлення обмеженої осудності: окремі дослідники вбачають у них «подвійний державний вплив на злочинця, що викликає сумнів у своїй обґрунтованості» [13, с. 47-48]. Слід визнати, що наведені зауваження не позбавлені підґрунтя. Судова практика яскраво демонструє таку тривалість застосування ПЗМХ, яка не обмежується строком відбування призначеного покарання (від якого, до того ж, обвинуваченого іноді звільняють з випробуванням) [див. 14; 15]. З урахуванням відсутності темпорального зв'язку між призначеним покаранням та ПЗМХ, доцільність продовження застосування яких у такому разі вирішується за загальними правилами (ст. 95 КК), цілком логічно постає питання про необхідність одночасного застосування двох різних за своєю природою та, у певних ситуаціях, взаємовиключних<sup>1</sup> заходів кримінально-правового характеру. Водночас, з огляду на те, що підґрунтя можливості одночасного застосування ПЗМХ та покарання знаходяться в матеріально-правовій площині, встановлення виправданості чинного підходу перебуває поза рамками предмету нашого дослідження. Але слід визнати, що в межах чинного кримінального процесуального законодавства формалізація застосування ПЗМХ до обмежено осудних у вирок, яким призначається покарання, є найбільш нормативно врегульованим вирішенням кримінального провадження.

У контексті розглядуваної проблематики привабливим з дослідницької точки зору є питання щодо можливості укладення і затвердження угоди у кримінальному провадженні за участю осіб, які страждають на психічні розлади. Як влучно вказує І.А. Тітко, «значним кроком на шляху забезпечення реалізації приватного інтересу в галузях права, що прийнято вважати публічними, є поява у кримінальному процесі України інституту угод. Законодавче закріплення зазначеного правового явища стало черговим етапом поступового зміщення акцентів у правовому регулюванні кримінальних процесуальних правовідносин у бік диспозитивності» [16, с. 366]. Незважаючи на поширеність укладення і затвердження угод, процесуальна специфіка функціонування зазначеного процесуального інституту у разі, якщо у кримінальному провадженні беруть участь особи, які страждають на психічні розлади, залишається недостатньо дослідженою. Тому актуальним є осмислення практично орієнтованих аспектів інституту угод в контексті основного вектору нашого дослідження. Слід розпочати із ключового питання, яке неоднозначно сприймається у судовій практиці – це можливість укладення і затвердження угоди з обвинуваченим, який є обмежено осудним. Кримінальний процесуальний закон не містить прямої нормативної заборони укладення угоди, стороною якої є підозрюваний, обвинувачений, що міг вчинити кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності. Більш того, згідно ч. 2 ст. 504 КПК досудове розслідування щодо осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення у стані обмеженої осудності, здійснюється слідчим, дізнавачем згідно із загальними правилами, передбаченими КПК, а специфікою судового провадження є можливість призначення вироком не лише покарання, але й ПЗМХ. З огляду на викладене, цікавим прикладом для наукового аналізу є вирок суду, в якому зазначено наступне: обвинувачений міг під час скоєння інкримінованих йому дій та може в даний час усвідомлювати свої дії та керувати ними, але не повною мірою (обмежена осудність), з ним було укладено угоду про примирення, в якій передбачено застосування до обвинуваченого разом з покаранням у виді двох років позбавлення волі (від відбування якого пропонувалося звільнення з випробуванням) виду ПЗМХ – надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку [17]. Унікальність судового рішення полягає в тому, що суд затвердив угоду про примирення і призначив одночасно декілька заходів кримінально-правового характеру та пільгових інститутів: а) покарання у виді позбав-

<sup>1</sup> Маються на увазі ситуації, коли підстави для застосування ПЗМХ (неосудність, втрата процесуальної або пенітенціарної дієздатності – пункти 1, 3 ч. 1 ст. 93 КК) виключають можливість призначення чи застосування покарання.

лення волі; б) звільнення від його відбування з випробуванням за ст. 75 КК та на підставі Закону України «Про амністію в 2016 році»; в) ПЗМХ у виді надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку за місцем перебування [17]. Отже, наведене судове рішення демонструє можливість укладення і затвердження угоди з обвинуваченим, який є обмежено осудним. Втім такий судовий підхід критично оцінюється в окремих наукових джерелах. Наприклад, Н.М. Сенченко вказує, що «суд у підготовчому судовому провадженні чи під час судового розгляду за наявності сумнівів осудності особи, щодо якої проводиться розгляд, не вправі прийняти рішення про затвердження угоди про примирення з цією особою або визнання винуватості, і повинен повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування», як і відмовити у затвердженні угоди у разі «здійснення кримінального провадження щодо застосування ПЗМХ» [5, с. 156]. Окреслений вченою процесуальний алгоритм є поширеним в правозастосовній практиці, що підтверджується результатами проведеного авторкою моніторингу судових рішень. Останній свідчить не лише про практику відмови суду у затвердженні угоди про визнання винуватості та угоди про примирення, укладеної з обвинуваченим, який є обмежено осудним, але й представляє науковий інтерес з позиції аргументації суду, яка полягала у наступному:

1) наявні у кримінальному провадженні обставини, що породжують сумніви в осудності особи (неосудності чи обмеженої осудності). Останні впливали з огляду на факт перебування особи на психіатричному обліку чи лікуванні у закладі з надання психіатричної допомоги [18], не були досліджені за допомогою призначення судово-психіатричної експертизи [19], що унеможливило затвердження угоди з огляду на пункти 1, 3 ч. 7 ст. 474 КПК [20] або свідчило про порушення низки ключових вимог процесуального закону (п. 3 ч. 2 ст. 52, п. 3 ч. 2 ст. 242 КПК) [21];

2) умови угоди суперечать вимогам КПК та КК, порушують права обвинуваченого, позицію якого складно визнати добровільною. Крім того, «вирішення цього питання з огляду на положення ст.ст. 314, 513 КПК та ст. 20 КК України є неможливим у підготовчому судовому засіданні», адже стан обмеженої осудності може бути підставою для застосування ПЗМХ, що в угоді не передбачалося [22];

3) умови угоди суперечать вимогам КПК та КК, а також порушують інтереси обвинуваченого, оскільки угоду укладено без призначення захисника за наявності даних, які вказували на медичний критерій обмеженої осудності (висновок судово-психіатричної експертизи) [23];

4) психічні розлади обвинуваченого можуть стати перешкодою для виконання взятих на себе

зобов'язань, що призведе до його направлення для відбування покарання реально і притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 389-1 КК. На підставі цього аргументу суд визнав, що укладення угоди не було добровільним (п. 4 ч. 7 ст. 474 КПК) [24].

Незважаючи на переконливість наведеної аргументації, на наш погляд, більш виправданим є визнання на законодавчому рівні неможливим укладення угоди у кримінальному провадженні щодо потенційно обмежено осудних. В основі обґрунтування власної точки зору знаходяться щонайменше три ключові аспекти: а) предмет кримінального процесуального консенсусу; б) добровільність як один з проявів кримінальної процесуальної дієздатності; в) перспективи виконання умов укладеної угоди. Розглянемо їх більш детально:

а) предмет кримінального процесуального консенсусу. З цієї позиції найбільшою неузгодженістю характеризуються передусім *матеріально-правові* наслідки обмеженої осудності: врахування останньої при призначенні покарання або можливості застосування ПЗМХ (ч. 2 ст. 20, п. 2 ч. 1 ст. 93 КК). Необхідність їх застосування повинна визначатися не волевиявленням сторін, а низкою об'єктивних параметрів, оцінених максимально безсторонньо (серед яких, зокрема, характер та тяжкість захворювання (ч. 1 ст. 94 КК)), адже однією з цілей таких заходів є лікування особи (ч. 1 ст. 92 КК). Крім того, неможливість включення ПЗМХ до предмету угоди впливає з процесуальних положень: ані зміст угоди про визнання винуватості (ч. 1 ст. 471 КПК), ані зміст угоди про примирення (ч. 1 ст. 472 КПК) не передбачають ПЗМХ. Отже, застосування ПЗМХ має визначатися об'єктивними параметрами, зокрема, актуальним психічним станом особи, та не може включатися до предмету кримінального процесуального консенсусу. Зауважимо, що системний аналіз положень процесуального закону дозволяє припустити наступний алгоритм вирішення угоди щодо обмежено осудної особи: сторони угоди фіксують узгоджене покарання або звільнення від його відбування з випробуванням, а суд, затверджуючи угоду, призначає ПЗМХ у вигляді надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку за наявності акта судово-психіатричної експертизи. Разом із тим, цей процесуальний шлях стає можливим, оскільки в резолютивній частині вироку на підставі угоди, як впливає із абз. 2 ч. 3 ст. 475 КПК, повинні міститися відомості, передбачені ст. 374 КПК, серед яких – і рішення про застосування ПЗМХ щодо обмежено осудного обвинуваченого у разі їх застосування. *З одного боку*, наведений варіант позбавлений недоліків, які слід визнати перешкодою для консенсусу, *з іншого* – він не узгоджується із прийнятним рівнем ініціативності суду у кримі-



нальному провадженні на підставі угод. Так, законодавець позбавляє суд можливості відступати від умов угоди, надаючи право лише її затвердити або відмовити в такому затвердженні. Отже, керуючись принципом диспозитивності, можемо стверджувати, що ініціативне призначення судом ПЗМХ під час затвердження угоди, стороною якої є обмежено осудна особа, є неправомірним;

*б) добровільність як один з проявів кримінальної процесуальної дієздатності.* Укладення угоди – це процесуальне право, яким наділяються сторони відповідної угоди (прокурор, підозрюваний, обвинувачений, потерпілий – частини 1, 2 ст. 469 КПК). Умовою його належної реалізації є наявність необхідного обсягу кримінальної процесуальної дієздатності, якого в особи, що страждає на психічні розлади, може не бути. За таких обставин одна з ключових умов угоди – добровільність її укладення (ч. 6 ст. 474 КПК), матиме істотні дефекти або буде взагалі відсутньою. Безумовно, на рівень усвідомлення змісту укладеної угоди та наслідків невиконання її умов впливає передусім актуальний психічний стан підозрюваного, обвинуваченого. Втім щодо осіб, відносно яких існують підстави констатувати обмежену осудність, ризик некоректного волевиявлення значно збільшується. Таким чином, в осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності, може бути відсутній обсяг кримінальної процесуальної дієздатності, достатній для усвідомленого і добровільного укладення угоди у кримінальному провадженні;

*в) перспективи виконання умов укладеної угоди.* Цілком очевидно, що досягнення мети укладення угоди буде неможливим у разі, якщо її умови не виконуються сторонами. Погіршення стану психічного здоров'я особи, яка під час вчинення кримінального правопорушення вже страждала на психічний розлад, може ускладнити або унеможливити виконання нею взятих на себе за угодою обов'язків. Це може мати негативні наслідки не лише для засудженого (наприклад, призначення реального покарання та притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 389-1 КК), але і для потерпілого (який, можливо, не отримає компенсацію заподіяної шкоди). Отже, виконання угоди, укладеної з підозрюваним, обвинуваченим, який вчинив кримінальне правопорушення у стані обмеженої осудності, у подальшому може бути ускладнене або неможливе, зважаючи на високий ризик погіршення стану його психічного здоров'я.

**Висновки.** На підставі аналізу законодавчих приписів та матеріалів узагальнення судової практики виокремлено особливості судового рішення, в якому до обмежено осудних осіб застосовуються ПЗМХ. До таких особливостей слід віднести: а) ухвалення судового рішення у формі вироку; б) законодавче обмеження варіативності

видів ПЗМХ лише наданням амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку; в) відсутність темпорального зв'язку між строком відбування призначеного покарання та тривалістю застосування ПЗМХ.

Акцентовано увагу на доцільності закріплення на законодавчому рівні неможливості укладення та затвердження угоди за участю підозрюваного, обвинуваченого, щодо якого існують підстави вважати, що під час вчинення кримінального правопорушення він перебував у стані обмеженої осудності. Зазначений умовивід орієнтований передусім на правозастосовну практику, в межах якої неможливість укладення угоди про визнання винуватості або угоди про примирення має бути врахована ще на етапі її ініціювання. Беручи до уваги дефекти волевиявлення, які можуть виникати у разі наявності в особи психічного розладу, цілком виправдано поширити аналогічний підхід на потерпілого, який також може бути стороною угоди, і визначати неможливим укладення угоди про примирення за його участю.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Право на справедливий суд (кримінально-процесуальний аспект): посібник із статті 6 Європейської конвенції з прав людини (оновлено 31 грудня 2019 р.). URL: [https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide\\_Art\\_6\\_criminal\\_UKR](https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Art_6_criminal_UKR).
2. Артеменко О.С. Доказування у кримінальних провадженнях про діяння неосудних осіб: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2015. 219 с.
3. Печко В.В. Інститут застосування примусових заходів медичного характеру в кримінальному процесі України: дис. ... докт. філософії: 081 / Донец. держ. ун-т внутр. справ. Маріуполь, 2021. 207 с.
4. Лапкін А.В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційно-методичні проблеми: монографія. Харків : Право, 2020. 1304 с.
5. Сенченко Н.М. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київ. нац.ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. 224 с.
6. Вирок Богородчанського районного суду Івано-Франківської області від 10 березня 2020 р. у справі № 338/1208/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88087743>.
7. Вирок Дружківського міського суду Донецької області від 22 травня 2019 р. у справі № 229/4966/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82086815>.
8. Вирок Шаргородського районного суду Вінницької області від 11 листопада 2022 р. у

- справі № 152/343/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107263035>.
9. Вирок Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 01 лютого 2018 р. у справі № 243/11484/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71992670>.
  10. Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 03 червня 2005 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-05#Text>.
  11. Вирок Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 21 січня 2019 р. у справі № 243/11443/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79288116>.
  12. Берш А.Я. Примусові заходи медичного характеру: правова природа та види: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2017. 188 с.
  13. Лосич С.В., Рутвян К.О. Складнощі застосування примусових заходів медичного характеру до обмежено осудних осіб. *Форум Права*, 2019. № 55(2). С. 45–51.
  14. Ухвала Дзержинського міського суду Донецької області від 16 червня 2021 р. у справі № 225/3368/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97703795>.
  15. Ухвала Богородчанського районного суду Івано-Франківської області від 13 січня 2022 р. у справі № 338/1208/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102581632>.
  16. Тітко І.А. Нормативне забезпечення та практика реалізації приватного інтересу в кримінальному процесі України: монографія / І.А. Тітко. Х.: Право, 2015. 448 с.
  17. Вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 10 січня 2018 р. у справі № 357/11673/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/71491176>.
  18. Ухвала Білозерського районного суду Херсонської області від 03 липня 2013 р. у справі № 648/1335/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/32228984>.
  19. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 29 лютого 2016 р. у справі № 761/2135/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57741780>.
  20. Ухвала Новосанжарського районного суду Полтавської області від 19 січня 2022 р. у справі № 550/1040/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102605991>.
  21. Ухвала Центрального районного суду м. Николаєва від 12 листопада 2015 р. у справі № 490/10490/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53638476>.
  22. Ухвала Рокитнянського районного суду Київської області від 12 квітня 2018 р. у справі № 375/390/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73350687>.
  23. Ухвала Магдалинівського районного суду Дніпропетровської області від 21 червня 2023 р. у справі № 179/897/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111672392>.
  24. Ухвала Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області від 27 серпня 2018 р. у справі № 188/762/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76081106>.